

SWOT Analysis of Azerbaijan's Underground Resources

Azerbaycan'ın Yeraltı Kaynaklarına Yönelik SWOT Analizi

ÖZET

Doğal kaynak zenginliği, ülkelerin ekonomik kalkınma süreçlerinde yalnızca bir gelir kaynağı değil, aynı zamanda ulusal stratejileri ve küresel konumlanmayı belirleyen temel bir unsurdur. Özellikle petrol ve doğal gaz gibi enerji kaynaklarına sahip ülkelerde bu avantaj, ekonomik büyümeyi hızlandırırken aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma açısından dikkatle yönetilmesi gereken yapısal bir dinamik yaratmaktadır. Azerbaycan'ın sahip olduğu zengin yeraltı kaynakları, özellikle petrol ve doğal gaz rezervleri, ülkenin ekonomik yapısının şekillenmesinde belirleyici bir unsur olmuştur. Azerbaycan zengin petrol ve doğal gaz rezervlerine sahip bir ülke olarak çalışmada önemlilik arz etmektedir. Doğal kaynak gelirleri ekonomik büyümeyi hızlandırmış, kamu maliyesini güçlendirmiş ve ülkenin dış ticaret performansına önemli katkılar sağlamıştır. Bununla birlikte, ekonominin büyük ölçüde enerji sektörüne bağımlı hale gelmesi; dış şoklara karşı kırılganlık, gelir dalgalanmaları ve yapısal dengesizlikler gibi sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu çalışma kapsamında, Azerbaycan'ın yeraltı kaynaklarının ekonomik etkileri tarihsel süreç içinde ele alınmaktadır. Özellikle Azerbaycan'ın bağımsızlık sonrası dönemine odaklanılarak petrol ve doğalgaz sektörünün makroekonomik göstergeler üzerindeki etkileri nicel ve nitel veriler ışığında analiz edilmektedir. Bu analizler kapsamında SWOT analizi uygulanmıştır. Çalışma kapsamında gerçekleştirilen SWOT analizi ve bulgular doğrultusunda oluşturulan TOWS matrisi, ülkenin güçlü ve zayıf yönlerini, fırsatlarını ve tehditlerini bütüncül biçimde değerlendirme açısından önem taşımaktadır. Ayrıca bu yaklaşım, enerji gelirlerine dayalı ekonomik yapının çeşitlendirilmesi ve uzun vadeli sürdürülebilir büyüme stratejilerinin geliştirilmesine katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelime: Azerbaycan, Yeraltı kaynakları, SWOT Analizi.

ABSTRACT

Natural resource wealth is not only a source of income in the economic development processes of countries, but also a fundamental factor shaping national strategies and global positioning. In countries rich in energy resources such as oil and natural gas, this advantage can accelerate economic growth while also creating structural dynamics that must be carefully managed in terms of sustainable development. Azerbaijan's abundant underground resources, particularly its oil and natural gas reserves, have played a decisive role in shaping the country's economic structure. As a country with rich hydrocarbon reserves, Azerbaijan constitutes an important case within the scope of this study. Revenues from natural resources have contributed significantly to economic growth, strengthened public finance, and improved the country's foreign trade performance.

However, the economy's heavy dependence on the energy sector has also brought challenges such as vulnerability to external shocks, fluctuations in income, and structural imbalances. Within this framework, the economic impacts of Azerbaijan's underground resources are examined through a historical perspective. Focusing especially on the post-independence period, the effects of the oil and natural gas sector on macroeconomic indicators are analyzed using both quantitative and qualitative data. In this context, a SWOT analysis was conducted. The findings obtained from this SWOT analysis and the TOWS matrix developed accordingly are important for evaluating the issue comprehensively. This approach also contributes to identifying strategies for economic diversification and supporting long-term sustainable growth beyond energy-based revenues

Keywords: Azerbaijan, Underground Resources, SWOT Analysis,

GİRİŞ

Yeraltı kaynakları, ülkelerin ekonomik kalkınma süreçlerinde stratejik öneme sahip doğal varlıklar arasında yer almakta ve sanayi üretimi için gerekli hammaddelerin sağlanmasında temel rol oynamaktadır. Bu kaynakların dünya genelinde eşitsiz dağılımı, bazı ülkelerin kaynak fazlasına, bazılarının ise kaynak kıtlığına sahip olmasına yol açmakta; bu durum uluslararası ticareti kaçınılmaz hale getirmektedir. Doğal kaynak ihracatı, kaynak sahibi ülkeler için önemli bir gelir kalemi oluşturmaktadır ve bu gelirler kamu maliyesi, dış ticaret dengesi ve genel ekonomik yapı üzerinde doğrudan belirleyici olmaktadır.

Raul Kırımlı¹
Suna Muğan Ertuğral²

How to Cite This Article

Kırımlı, R. & Muğan Ertuğral, S. (2026). SWOT Analysis of Azerbaijan's Underground Resources. *International Journal of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies*, 12(2), 24-29.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.19912424>

Arrival: 05 February 2026

Published: 30 April 2026

IDEA STUDIES Journal (e-ISSN:2587-2168) is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisadi Gelişme ve Uluslararası İktisat ABD, İstanbul, Türkiye
² Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, İktisat Bölümü, İstanbul, Türkiye. ORCID: 0000-0001-9872-3941

Zengin bir tarihsel geçmişe sahip olan Azerbaycan, yeraltı kaynakları bakımından da önemli bir potansiyele sahiptir. Petrol ve doğalgaz başta olmak üzere sahip olduğu doğal kaynaklar, ülkenin farklı dönemlerde ekonomik ve siyasal güç kazanmasında etkili olmuş; modern Azerbaycan devletinin oluşum sürecinde belirleyici bir rol oynamıştır. Ancak Sovyetler Birliği döneminde doğal kaynakların yönetimi merkezî planlama anlayışı çerçevesinde Moskova tarafından yürütülmüş; elde edilen ekonomik kazanımlar büyük ölçüde Azerbaycan yerine SSCB ekonomisine yönlendirilmiştir. Bununla bidoğal gazrlkte Azerbaycan petrolünün, özellikle II. Dünya Savaşı sürecinde Sovyet ekonomisi ve savaş sanayii açısından kritik bir katkı sağladığı bilinmektedir. Bu dönemde belirli ölçüde altyapı gelişimi sağlanmış olsa da, genel ekonomik kalkınma düzeyinin ülkenin gerçek potansiyelinin altında kaldığı değerlendirilmektedir.

Bağımsızlığın kazanılmasının ardından Azerbaycan'ın doğal kaynaklarını ulusal kalkınma doğrultusunda değerlendirme süreci hız kazanmıştır. Haydar Aliyev döneminde imzalanan ve literatürde "Asrın Anlaşması" olarak adlandırılan petrol anlaşması ile yeni bir enerji stratejisi benimsenmiş; uluslararası enerji projelerinin temelleri atılmıştır. Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC), Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı (TANAP) ve Trans Adriatik Boru Hattı (TAP) gibi projeler aracılığıyla Azerbaycan enerji kaynakları dünya pazarlarına taşınmış; bu gelişmeler ülkenin makroekonomik göstergelerinde belirgin iyileşmeler yaratmıştır.

Bununla birlikte Azerbaycan'ın yeraltı kaynakları yalnızca petrol ve doğalgazla sınırlı değildir. Ülkede çeşitli cevherli ve cevher dışı maden yatakları da bulunmasına rağmen, ekonomik yapı büyük ölçüde hidrokarbon sektörüne dayalı olarak şekillenmiştir. Mevcut istatistikler, Azerbaycan'da gayrisafi yurtiçi hasılanın yaklaşık %40'ının, kamu bütçe gelirlerinin %50'sinin ve ihracat gelirlerinin yaklaşık %90'ının petrol ve doğalgaz sektöründen elde edildiğini göstermektedir. Bu durum, enerji fiyatlarındaki dalgalanmalara karşı ekonomiyi kırılgan hale getirmektedir. Nitekim 2008 yılında petrol fiyatlarının yüksek seyri ülkeye önemli gelirler sağlamışken, 2014–2015 döneminde fiyatların düşmesi ekonomik daralmaya ve devalüasyona yol açmıştır. Benzer şekilde, 2020 yılında COVID-19 pandemisi nedeniyle küresel enerji piyasalarında yaşanan daralma Azerbaycan ekonomisini olumsuz etkilemiştir (Aydın, 2022). Rusya-Ukrayna savaşının ilk aşamasında enerji fiyatlarının yükselmesi kısa vadeli gelir artışı yaratmış olsa da, 2023–2024 döneminde fiyat istikrarı ve ihracat hacmindeki düşüş, dış ticaret performansını sınırlandırmıştır.

Bu gelişmeler, Azerbaycan ekonomisinde çeşitlendirme ihtiyacını daha belirgin hale getirmiştir. Son yıllarda yeşil ekonomi ve yenilenebilir enerji alanlarında benimsenen politikalar, ekonomik yapının dönüştürülmesine yönelik bir iradenin ortaya çıktığını göstermektedir. Azerbaycan yalnızca enerji ihraç eden bir ülke değil, aynı zamanda enerji geçiş güzergâhı olarak da stratejik bir konuma sahiptir. Bu bağlamda, gelecekte ülkenin "yeşil enerji transit merkezi" olma hedefi, yeni kalkınma perspektiflerinden biri olarak değerlendirilmektedir.

Bu çalışma, Azerbaycan'ın yeraltı kaynaklarının ülke ekonomisi üzerindeki etkilerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca doğal kaynakların ekonomik faydaya dönüştürülmesi sürecinde karşılaşılan yapısal sorunlar ve fırsatlar değerlendirilmekte; doğal kaynaklara dayalı büyüme modelinin sürdürülebilirliği ve ekonomik çeşitlendirme gerekliliği analitik bir çerçevede ele alınmaktadır. Bu yönüyle çalışma, hem mevcut durumu ortaya koyan bilimsel bir değerlendirme sunmakta hem de politika yapıcılar ve araştırmacılar için çıkarımlar üretmeyi hedeflemektedir.

AZERBAJCAN'IN YERALTI KAYNAKLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Azerbaycan'ın karmaşık rölyef yapısı, ülkenin yalnızca fiziki coğrafi özelliklerini değil, aynı zamanda sahip olduğu mineral çeşitliliğini de belirgin biçimde etkilemiştir. Bu jeomorfolojik çeşitlilik sonucunda yanar mineraller, demirli ve demirsiz cevherler, inşaat hammaddeleri, demir dışı metaller, yeraltı suyu kaynakları ile altın, bakır ve kurşun gibi değerli ve endüstriyel maden yatakları ülkenin farklı bölgelerine yayılmış durumdadır.

Cumhuriyet sınırları içerisindeki maden varlığının daha sistematik biçimde incelenebilmesi amacıyla minerallerin belirli sınıflandırmalar altında ele alınması daha işlevsel bir yaklaşım sunmaktadır. Bu doğrultuda Azerbaycan'daki mineral kaynaklar genel olarak üç temel grupta değerlendirilebilir: (1) enerji kaynakları, (2) cevher mineralleri ve (3) cevher dışı (endüstriyel) mineraller. Bu sınıflandırma, ülkenin doğal kaynak potansiyelinin daha sağlıklı analiz edilmesine olanak sağlamaktadır.

Azerbaycan topraklarında bulunan petrol ve gaz, bölge tarihinin her döneminde ekonomik ve kültürel açıdan büyük önem taşımıştır. Özellikle petrol, sadece kara sahalarının değil, aynı zamanda Hazar Denizi'nin Azerbaycan'a ait denizel alanlarından da çıkarılmaktadır; bu yönüyle ülke petrol üretiminde özel bir konuma sahiptir.

Tarihî kaynaklar, petrolün Azerbaycan'da çok eski zamanlardan beri bilindiğini göstermektedir. Orta Çağ döneminde Arap coğrafyacılar Ahmed el-Belaruri, Ebu İshak İstakhri ve Ebu Hasan Ali Mesudi, Abşeron civarının "beyaz" ve "siyah" petrol sahalarından ve bunların ekonomik değerinden söz etmiştir. İtalyan gezgin Marco Polo

da 13–14. yüzyıllarda buradaki petrol üretimini ve ürünlerin Doğu ülkelerine taşınmasını aktarmıştır. 17. yüzyılda Alman gezgin Adam Olearius ile Evliya Çelebi de petrol sahalarını ve petrol ticaretini detaylarıyla anlatmıştır. Ayrıca Balakhani'de 1594 yılında 35 metre derinliğinde bir kuyunun Allahyar Mamednuroğlu tarafından açıldığına dair yazıtlar bulunmuştur; bu dönemde Abşeron yarımadasında yüzlerce el ile kazılmış petrol kuyusunun varlığı da belgelenmiştir. 19. yüzyılın ortalarından itibaren petrol üretimi endüstriyel boyuta ulaşmıştır. 1846'da Bibi-Heybat sahasında derinliği 21 metreyi bulan kuyulardan petrol çıkarılmış ve bu dönemde Azerbaycan dünya petrol endüstrisinin öncülerinden biri olmuştur. 1859'da Bakü'de ilk petrol rafinerisinin kurulması ve sonraki yıllarda çok sayıda rafineri ve üretim tesisinin açılması, sektörün hızlı gelişimini sağlamıştır (Ministry of Energy of the Republic of Azerbaijan, 2026; Republic of Azerbaijan, 2026). Azerbaycan petrolü tarih boyunca sadece yerel kullanıma değil, aynı zamanda ihraç ticaretine de konu olmuştur. Orta Çağ'dan itibaren bölgeden İran, Kuzey Kafkasya, Orta Asya ve civar bölgelere petrol ve petrol ürünleri ticaretinin yapıldığı tarihî kaynaklarda belirtilmektedir. Bu bulgular, Azerbaycan'ın petrol tarihinin çok eski dönemlere dayandığını ve ülke ekonomisinin yapı taşlarından birini oluşturduğunu göstermektedir. Azerbaycan'ın petrol ve doğalgaz rezervleri, tarih boyunca ekonomik kalkınma, uluslararası ticaret ve bölgesel stratejik iş birliği süreçlerinde merkezi bir rol oynamıştır.

Azerbaycan'da petrol ihracatı son yıllarda azalırken, doğalgaz ihracatı stratejik olarak artış göstermektedir. Azeri-Çırağ-Güneşli, Şahdeniz ve Abşeron sahaları 2023 yılı enerji ihracatında belirleyici rol oynamış; özellikle Şahdeniz sahası doğalgaz ihracatının temel kaynağı haline gelmiştir (Report.az, 2025; Ministry of Energy of Azerbaijan, 2024). TANAP ve TAP projelerinin devreye alınmasıyla Azerbaycan'ın ihracat yapısı petrolden doğalgaza doğru kaymış, bu süreç “siyahtan maviye geçiş” olarak tanımlanmıştır (Ministry of Energy of Azerbaijan, 2024).

Bununla birlikte ülke enerji politikasını yenilenebilir kaynaklara yönlendirmekte; “Azerbaycan 2030” stratejisi kapsamında yeşil büyüme hedefi benimsenmiştir. Azerbaycan, COP26'da 2050'ye kadar karbon emisyonlarını %40 azaltma taahhüdünde bulunmuş ve kurtarılan bölgeleri “Yeşil Enerji Bölgesi” ilan etmiştir (United Nations, 2023; President of Azerbaijan, 2024). Yenilenebilir enerji kapasitesinin 2030'a kadar %30'a çıkarılması hedeflenmekte; bu doğrultuda BP, Masdar ve ACWA Power gibi uluslararası aktörlerle iş birlikleri güçlendirilmektedir (President of Azerbaijan, 2024; UNFCCC, 2024).

Diğer taraftan, Azerbaycan'ın yüksek yenilenebilir enerji potansiyeli ile Karabağ bölgesinde yeniden erişilebilir hale gelen doğal kaynak alanları, ekonomik çeşitlendirme için önemli bir zemin oluşturmaktadır. Rusya-Ukrayna savaşı sonrasında Avrupa'nın enerji arz güvenliğine yönelik hassasiyetinin artması da Azerbaycan'ın bölgesel önemini daha da artırmıştır. Zengezur Koridoru'nun hayata geçirilmesi ve yeşil enerji taşımacılığına yönelik girişimler, ülkenin bu yeni dönemdeki jeoekonomik rolünü güçlendirecek niteliktedir. Bu gelişmeler yalnızca ekonomik büyüme açısından değil, eğitim, bilim, çevre ve turizm gibi alanlarda da yeni kalkınma alanları yaratma potansiyeline sahiptir (Ministry of Energy of the Republic of Azerbaijan, 2026; Republic of Azerbaijan, 2026).

Bununla birlikte, enerji piyasalarındaki fiyat dalgalanmaları, küresel ölçekte hız kazanan dekarbonizasyon süreci ve teknolojik altyapıdaki yetersizlikler dikkatle yönetilmesi gereken risk alanlarıdır. Petrol ve doğalgaz ihracatında yaşanabilecek gerilemeler ile istihdama yönelik belirsizlikler, ekonomik istikrarı olumsuz etkileyebilir. Bu nedenle Azerbaycan'ın geleceğe yönelik kalkınma stratejisinin, daha dengeli, yenilikçi ve çevresel sürdürülebilirliği esas alan bir yapıya kavuşturulması hem ekonomik istikrar hem de toplumsal denge açısından belirleyici olacaktır.

Azerbaycan, enerji kaynaklarının yanı sıra enerji dışı madenler bakımından da önemli bir potansiyele sahiptir. Ülkede altın, bakır, çinko, kurşun, gümüş, demir, alüminyum ve molibden gibi cevher mineralleri özellikle Küçük Kafkasya, Büyük Kafkasya ve Nahçıvan bölgelerinde yoğunlaşmaktadır (azerbaijan.az, 2024; Rəşid, 2022; Efendiyeva, 2024). Daşkesen bölgesindeki Zaylik alunit yatağı, Avrupa'nın en büyük alüminyum hammaddesi sahalarından biri olarak öne çıkmaktadır (Səfərov, 2012). Bunun yanında Azerbaycan, bentonit, alçıtaşı, kaya tuzu, barit, yapı taşları ve kil gibi cevher dışı mineraller açısından da zengindir. Tuz, alçı ve bentonit rezervleri hem sanayi üretimi hem de inşaat sektörü için stratejik önem taşımaktadır (ACC, 2025). Ayrıca barit, yarı değerli taşlar, kuvars kumu ve tedavi edici çamur kaynakları da ülkenin madencilik çeşitliliğini artırmaktadır (QİM, 2025). Bu durum Azerbaycan'ın madencilik potansiyelinin yalnızca enerji sektörüne değil, çok sektörlü ekonomik kalkınmaya da katkı sağlayabilecek nitelikte olduğunu göstermektedir.

Azerbaycan'da madencilik sektörü, petrol dışı ekonominin gelişimi açısından stratejik öneme sahiptir. 2015–2023 döneminde metal cevheri üreten işletme sayısı sınırlı kalırken, metalurji sanayi işletmeleri önemli ölçüde artmış; sektörün üretim değeri dalgalı bir seyir izlemiştir. Altın ve bakır üretimi son yıllarda gerilerken, gümüş üretimi 2022'ye kadar artmış ancak sonrasında düşüş göstermiştir. Metalurji ürünlerinin üretiminde sektör genelinde istikrarsızlık gözlenmekte olup, Karabağ bölgesinin yeniden kazanılması yeni rezervler ve ihracat potansiyeli açısından önemli fırsatlar sunmaktadır (Marja, 2025). Sonuç olarak Azerbaycan'ın yeraltı kaynakları, yalnızca petrol ve doğalgaz gibi geleneksel enerji kaynaklarıyla sınırlı olmayıp, geniş bir mineral çeşitliliğini kapsayan çok

boyutlu bir ekonomik potansiyel sunmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde enerji üretimi ülke ekonomisinin temel dinamiğini oluşturmuş; günümüzde ise doğal gaz ihracatı, yenilenebilir enerji yatırımları ve petrol dışı madencilik faaliyetleri giderek daha stratejik bir konuma ulaşmıştır. Özellikle “siyah–mavi–yeşil” geçiş süreci, Azerbaycan’ın enerji politikasında yapısal bir dönüşüm yaşandığını göstermektedir. Bununla birlikte, metalurji ve madencilik sektörlerinde gözlenen dalgalı yapı, sektörün daha sürdürülebilir ve planlı politikalarla desteklenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Karabağ bölgesinde yeniden erişilebilir hâle gelen doğal kaynaklar ise hem ihracat potansiyeli hem de ekonomik çeşitlendirme açısından önemli bir fırsat alanı sunmaktadır. Bu çerçevede Azerbaycan’ın yeraltı kaynaklarının etkin, dengeli ve çevresel sürdürülebilirliği esas alan bir yaklaşımla değerlendirilmesi, ülkenin uzun vadeli kalkınma stratejisi açısından belirleyici olacaktır.

AZERBAYCAN’IN YERALTI KAYNAKLARINA YÖNELİK SWOT ANALİZİ

Çalışma içinde genel hatlar itibariyle Azerbaycan’ın yeraltı kaynaklarının türleri, tarihsel gelişimi ve ekonomik işlevleri ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Bu değerlendirmeler, ülkenin doğal kaynak potansiyelinin önemli fırsatlar sunduğunu ortaya koymakla birlikte, bu potansiyelin etkin biçimde değerlendirilebilmesi için mevcut yapının bütüncül bir analizle incelenmesini gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda yalnızca kaynakların varlığı değil, bu kaynakların ekonomik, teknolojik, çevresel ve yönetsel boyutlarıyla birlikte değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Bu gereklilikten hareketle, bu bölümde Azerbaycan’ın yeraltı kaynaklarına ilişkin mevcut durumun güçlü yönleri, zayıf yönleri, fırsatlar ve tehditler çerçevesinde SWOT analizi yöntemiyle sistematik olarak incelenmesi amaçlanmaktadır.

Tablo 1. Azerbaycan Ekonomisinde Yeraltı Kaynaklarının Yerinin İncelenmesi SWOT Analizi Matrisi

GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER
<ul style="list-style-type: none"> • Petrol ve doğalgaz başta olmak üzere zengin yeraltı rezervlerine sahip olması • Stratejik coğrafi konumunun enerji ticaretine avantaj sağlaması • Yeraltı kaynaklarının ekonomik kalkınmada belirleyici rol oynaması • Enerji üzerinden bölgesel ve küresel iş birliklerinin güçlenmesi • Gelişmiş enerji iletim altyapısının bulunması • Enerji sektöründe kurumsal yapının güçlü olması • Kaynak sektöründe ücret seviyelerinin görece yüksek olması 	<ul style="list-style-type: none"> • Ekonominin büyük ölçüde enerji gelirlerine bağımlı olması • Ekonomik çeşitlendirme sürecinin yavaş ilerlemesi • Teknoloji ve inovasyon kapasitesinin sınırlı olması • Sektörler arası gelişmişlik farklarının bulunması • Enerji üretiminin çevresel sorunlara yol açması • Kaynak sektörünün istihdama katkısının düşük kalması • Hollanda Hastalığı riskinin varlığı • Enerji fiyatlarındaki dalgalanmalara karşı kırılganlık • Bölgeler arası gelişmişlik eşitsizlikleri
FIRSATLAR	TEHDİTLER
<ul style="list-style-type: none"> • Yenilenebilir enerji alanında yüksek potansiyelin bulunması • Avrupa’nın enerji arzını çeşitlendirme arayışının yeni ihracat olanakları yaratması • Orta Asya–Avrupa enerji geçiş hattında stratejik konumun güçlenmesi • Enerji gelirlerinin çeşitlendirme yatırımlarında kullanılabilmesi • Karabağ bölgesindeki kaynakların yeniden ekonomiye kazandırılabilmesi • Zengezur Koridoru ile yeşil enerji ve lojistik açısından yeni fırsatların doğması • Kamu gelirleri sayesinde eğitim ve sosyal alanlara daha fazla yatırım yapılabilmesi • Ekoturizm faaliyetlerinin geliştirilmesi potansiyeli 	<ul style="list-style-type: none"> • Enerji fiyatlarındaki dalgalanmaların ekonomik istikrarı tehdit etmesi • Küresel ölçekte fosil yakıtlardan uzaklaşma eğiliminin gelirleri azaltma riski • Bölgesel barış sürecinin henüz tam olarak güvence altına alınmamış olması • Yeşil dönüşüm için bilimsel ve teknolojik altyapının yetersizliği • Enerji dönüşümünün istihdam üzerinde olumsuz etkiler yaratma ihtimali • Petrol ihracatının zamanla azalması • Ekonomik büyümenin dış şoklara karşı kırılgan olması • Dekarbonizasyon sürecinin petrol ve doğalgaz yatırımlarını sınırlaması

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

Görüldüğü üzere ekonomik göstergeler ve SWOT analizine dayanarak bir takım güçlü yönler belirlenmiş, zayıf yönler ortaya konulmuş, bazı fırsat ve tehditler de tespit edilmiştir. Sonuç olarak Azerbaycan’da ekonomik çeşitlendirmenin hızlandırılması ve yeşil enerjiye geçişin daha da artırılması gibi hususların önemli nitelikte olduğu görülmektedir.

Tablo 2. TOWS Analizi Matrisi

	FIRSATLAR (O)	TEHDİTLER (T)
GÜÇLÜ YÖNLER (S)	<p>S-O Stratejileri</p> <ul style="list-style-type: none"> Enerji ihracat altyapısı güçlendirilerek AB pazarında çeşitlendirme sağlanabilir. Kurumsal yapı sayesinde Zengezur Koridoru gibi projeler etkin biçimde koordine edilebilir. Doğal kaynak zenginliği ile yenilenebilir enerji yatırımları birlikte değerlendirilerek enerji portföyü dengelenebilir. Enerji sektöründen elde edilen yüksek gelirler sosyal alanlardaki yatırımların finansmanında kullanılabilir. 	<p>S-T Stratejileri</p> <ul style="list-style-type: none"> Jeopolitik konum avantajı enerji arz güvenliği politikalarıyla desteklenerek fiyat dalgalanmalarına karşı koruma sağlanabilir. Kurumsal kapasite kullanılarak yeşil dönüşüm sürecine yönelik net bir yol haritası oluşturulabilir ve teknolojik eksiklikler giderilebilir. Gelişmiş enerji altyapısı sayesinde petrol üretimindeki azalma riskinin etkileri sınırlandırılabilir.
ZAYIF YÖNLER (W)	<p>W-O Stratejileri</p> <ul style="list-style-type: none"> Yenilenebilir enerji yatırımları yoluyla fosil kaynaklara olan bağımlılık azaltılabilir. Karabağ'daki yeni kaynakların kullanımı ve yeşil koridor potansiyeliyle bölgesel gelişmişlik farkları azaltılabilir. Eğitim ve insan kaynağı yatırımları sayesinde teknoloji ve inovasyon kapasitesi güçlendirilebilir. Mevcut sermaye olanakları kullanılarak ekonomik çeşitlendirme desteklenebilir ve sektörler arası denge sağlanabilir. 	<p>W-T Stratejileri</p> <ul style="list-style-type: none"> Yeşil dönüşüme uyum sağlamak amacıyla teknoloji yatırımları artırılarak bilimsel altyapı eksiklikleri ve istihdam kayıpları azaltılabilir. Çevresel sürdürülebilirliği esas alan politikalarla dekarbonizasyon sürecinin olumsuz etkileri sınırlandırılabilir. Hollanda hastalığı riskini azaltmak için enerji dışı sektörlerle yönelik teşvik mekanizmaları geliştirilebilir.

Kaynak: Çalışma kapsamında bulgulardan elde edilmiştir.

Gerçekleştirilen TOWS analizi, enerji sektörünün mevcut yapısını hem içsel unsurlar hem de dış çevresel koşullar çerçevesinde bütüncül biçimde değerlendirmeye olanak tanımaktadır. Analiz bulguları, doğal kaynak rezervlerinin zenginliği, stratejik coğrafi konum, kurumsal kapasitenin görece güçlü oluşu ve gelişmiş enerji iletim altyapısının, Azerbaycan'ın enerji alanındaki en önemli avantajları arasında yer aldığını göstermektedir. Bu unsurlar; yenilenebilir enerjiye geçiş sürecinin desteklenmesi, Avrupa enerji piyasalarıyla entegrasyonun güçlendirilmesi ve Zengezur Koridoru gibi projeler aracılığıyla ülkenin uluslararası enerji hattındaki konumunun sağlamaştırılması açısından önemli fırsatlar sunmaktadır.

Azerbaycan'ın yeraltı kaynakları, özellikle petrol ve doğalgaz rezervleri, ülke ekonomisinin şekillenmesinde temel belirleyicilerden biri olmuştur. Enerji gelirleri, yalnızca ekonomik büyümeyi desteklemekle kalmamış, aynı zamanda dış politika ve uluslararası ilişkiler alanında da stratejik kazanımlar sağlamıştır. Kurumsal yapıların etkinliği ve altyapının gelişmişliği bu süreci pekiştirirken, sektörde oluşan yüksek gelir düzeyi toplumsal refah üzerinde de etkili olmuştur. Bununla birlikte, enerji kaynaklarının ekonomide baskın konuma gelmesi, uzun vadede yapısal bağımlılık riskini beraberinde getirmektedir. Bu nedenle mevcut avantajların planlı ve dengeli bir biçimde yönetilmesi sürdürülebilir kalkınma açısından kritik öneme sahiptir.

Enerji sektörüne aşırı odaklanma, ekonominin diğer alanlarının gelişimini sınırlayan çeşitli sorunları da ortaya çıkarmaktadır. Üretim yapısındaki tek yönlülük, teknolojik kapasitenin yeterince gelişmemesi ve enerji sektörünün istihdam yaratma gücünün sınırlı kalması, kalkınmanın bütüncül bir nitelik kazanmasını zorlaştırmaktadır. Buna ek olarak çevresel sorunların artması ve bölgeler arası sosyoekonomik farklılıkların derinleşmesi, mevcut yapının kırılabilirliğini artırmaktadır. Bu çerçevede, daha kapsayıcı, bilgi ve teknoloji odaklı bir ekonomik modele yönelmek, ülkenin uzun vadeli kalkınması açısından stratejik bir zorunluluk olarak değerlendirilebilir.

SONUÇ

Bu çalışma kapsamında Azerbaycan'ın yeraltı kaynakları, tarihsel gelişimi, ekonomik işlevleri ve mevcut yapısal özellikleri bütüncül bir çerçevede değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, ülkenin petrol ve doğalgaz başta olmak üzere son derece zengin bir doğal kaynak potansiyeline sahip olduğunu; bunun yanında cevher mineralleri ve cevher dışı endüstriyel hammaddeler bakımından da önemli bir çeşitlilik sunduğunu ortaya koymaktadır. Bu yönüyle Azerbaycan'ın yeraltı kaynakları, yalnızca enerji üretimi açısından değil, aynı zamanda sanayi, madencilik, inşaat ve ihracata dayalı ekonomik faaliyetler açısından da stratejik bir değer taşımaktadır.

Tarihsel perspektiften bakıldığında, petrol ve doğalgaz üretiminin Azerbaycan ekonomisinin şekillenmesinde belirleyici rol oynadığı görülmektedir. Enerji gelirleri, uzun yıllar boyunca ekonomik büyümenin temel motoru olmuş; ülkenin dış ticaret dengesi, kamu gelirleri ve jeopolitik konumu büyük ölçüde bu sektör üzerinden biçimlenmiştir. Günümüzde ise doğal gaz ihracatının giderek daha fazla önem kazanması, TANAP ve TAP gibi uluslararası projeler aracılığıyla Azerbaycan'ın bölgesel ve küresel enerji sistemindeki rolünü güçlendirmektedir. Bunun yanı sıra yenilenebilir enerji alanında ortaya konan stratejik hedefler ve "siyah-mavi-yeşil geçiş" süreci, ülkenin enerji politikasında yapısal bir dönüşüm arayışı içinde olduğunu göstermektedir.

Bununla birlikte, analiz sonuçları enerji sektörüne aşırı bağımlılığın beraberinde önemli yapısal riskler doğurduğunu da ortaya koymaktadır. Ekonominin büyük ölçüde enerji gelirlerine dayalı olması, üretim yapısının yeterince çeşitlenememesi, teknoloji ve inovasyon kapasitesinin sınırlı kalması ve enerji sektörünün istihdam yaratma gücünün görece düşük olması, uzun vadeli kalkınma açısından kırılganlık oluşturmaktadır. Ayrıca çevresel baskıların artması, küresel dekarbonizasyon süreci ve enerji fiyatlarındaki dalgalanmalar, mevcut ekonomik modelin sürdürülebilirliğini zorlaştıran dışsal faktörler olarak öne çıkmaktadır.

Bu çerçevede gerçekleştirilen SWOT ve TOWS analizleri, Azerbaycan'ın yeraltı kaynaklarına dayalı kalkınma modelinin hem önemli avantajlar sunduğunu hem de dikkatle yönetilmesi gereken riskler barındırdığını göstermektedir. Doğal kaynak zenginliği, stratejik coğrafi konum, gelişmiş enerji altyapısı ve kurumsal kapasite önemli güçlü yönler olarak öne çıkarken; ekonomik çeşitlendirmenin yavaş ilerlemesi, teknolojik yetersizlikler ve çevresel sorunlar temel zayıflık alanlarını oluşturmaktadır. Karabağ bölgesinde yeniden erişilebilir hale gelen doğal kaynaklar, yenilenebilir enerji yatırımları ve Avrupa'nın enerji arzını çeşitlendirme arayışı ise Azerbaycan açısından önemli fırsatlar sunmaktadır.

Sonuç olarak Azerbaycan'ın yeraltı kaynakları, ülke için yalnızca kısa vadeli ekonomik kazanç sağlayan bir unsur değil, doğru politikalarla yönetildiğinde uzun vadeli kalkınmanın temel dayanaklarından biri olabilecek stratejik bir potansiyel sunmaktadır. Bu potansiyelin sürdürülebilir biçimde değerlendirilebilmesi için; enerji gelirlerinin ekonomik çeşitlendirmeyi destekleyecek şekilde yönlendirilmesi, teknoloji ve insan kaynağı yatırımlarının artırılması, çevresel sürdürülebilirliğin politika yapım süreçlerine daha güçlü biçimde entegre edilmesi ve enerji dışı sektörlerin geliştirilmesi kritik önem taşımaktadır. Bu doğrultuda izlenecek dengeli ve uzun vadeli bir kalkınma stratejisi, Azerbaycan'ın doğal kaynak zenginliğini bir "bağımlılık alanı" olmaktan çıkarıp, yapısal dönüşümün itici gücüne dönüştürebilecektir.

KAYNAKÇA

- ACC. (2025). *Azərbaycanın qeyri-filiz faydalı qazıntı ehtiyatları haqqında hesabat*. Azerbaijan Commodity Center azerbaijan.az. (2024). *Mineral resources of Azerbaijan*. Republic of Azerbaijan Official Government Portal. <https://azerbaijan.az>
- Efendiyeva, N. (2024). *Azərbaycanın filiz yataqları və sənaye potensialı* (ss. 8–220). Bakı: Universitet nəşriyyatı.
- Marja. (2025). *Azərbaycanın metal və metalurji sektoruna dair illik statistik təhlil*. <https://marja.az>
- Ministry of Energy of the Republic of Azerbaijan. (2024). *Oil and gas sector development and export statistics*. <https://minenergy.gov.az>
- Ministry of Energy of the Republic of Azerbaijan. (2026.). *History of the development of the oil industry*. Retrieved January 27, 2026, from <https://minenergy.gov.az/en/neft/neft-senayesinin-inkisaf-tarixi>
- President of the Republic of Azerbaijan. (2024). *Green energy strategy and liberated territories development plan*. <https://president.az>
- QİM. (2025). *Qeyri-metal faydalı qazıntılar üzrə illik icmal*. Bakı.
- Rəşid, A. (2022). *Azərbaycanın faydalı qazıntıları və onların iqtisadi əhəmiyyəti*. Bakı: Elmi nəşr.
- Republic of Azerbaijan – Official Government Portal. (2026). *Oil and gas resources of Azerbaijan*. Retrieved January 27, 2026, from <https://azerbaijan.az/en/related-information/130>
- Report.az. (2025). *Azerbaijan'in petrol ve gaz ihracatına ilişkin analiz raporu*. <https://report.az>
- Səfərov, S. (2012). *Azərbaycanın faydalı qazıntıları*. Bakı: Elm.
- UNFCCC. (2024). *COP29 host country information: Azerbaijan*. <https://unfccc.int>
- United Nations. (2023). *Azerbaijan climate commitments and COP26 declarations*. <https://un.org>